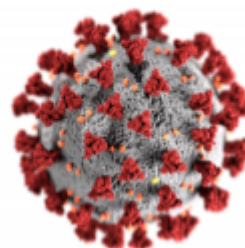

אם אינך רואה מייל זה לחץ כאן

COVID-19 Updates

(אי-)קיום חוזים בימי קורונה

25/03/2020

מגיפת הקורונה מתפשטת במהירות רבה ויש לה השלכות משפטיות רבות על התקשרויות חוזיות. סגירת הגבולות, מגבלת הטיסות ובעיקר הוראות הבידוד, הגבלת התנועה וההוראות האחרות ליצירת ריחוק חברתי, צפויות ליצור מצב בו לא ניתן יהיה לבצע התחייבויות חוזיות רבות בשל מגבלות פיזיות וחוקיות, מגבלות כוח אדם, מגבלות תנועה והשבתת הפעילות המסחרית בישראל או במדינות אחרות. בנסיבות אלו צדדים נדרשים לשאלה מהי ההשלכה של חוסר היכולת לבצע התחייבות חוזית, מה האחריות בגינה וכיצד יש לנהוג.

ההתמודדות עם שאלה זו מצריכה ניתוח פרשני של הוראות החוזה המסוים, הנסיבות הספציפיות הנוגעות לחוסר היכולת לבצע התחייבויות והוראות חוק אשר עשויות להיות רלבנטיות. התשובות עשויות להשתנות ממקרה למקרה ואין פתרון אחד ועל כן חשוב להתייחס תמיד לנסיבות הספציפיות והדינים הרלבנטיים. עם זאת, ישנם כמה היבטים משפטיים בסיסיים שחשוב להכיר: התניות "כח עליון", אירוע מסכל והתאמת חוזים לנסיבות משתנות מכוח עקרון תום הלב.

כח עליון

כאשר בהסכם בין הצדדים ישנה "התניית כח עליון" המעניקה במפורש פטור מקיומן של התחייבויות בהתרחש אירוע המוגדר כ"כח עליון", יש לבחון תנייה זו ולפרשה. הפרשנות נוגעת הן לשאלת התקיימותו של "כח עליון" והן לשאלת הזיקה הנדרשת בין התקיימותו לבין ההתחייבות החוזית אשר לא ניתן לבצע. לעיתים הגדרת האירוע "כח עליון" כוללת במפורש מקרה של מגיפה. העניינים הופכים למורכבים יותר, כאשר אותה התניית "כח עליון" אינה מתייחסת במפורש למגיפה או למצבים שנוצרים כתוצאה ממנה (מחסור בעובדים, מחסור בחומרי גלם וכיו"ב). במקרה כזה ידרש בית המשפט לקבוע, האם כוונת הצדדים הייתה להעניק פטור למפר בנסיבות של מגיפה מהסוג שאנו חווים כעת. לעתים בתי המשפט הפנו, במצבים שכאלה, לדיני הסיכול הכלליים.

מהו "סיכול חוזה"?

סעיף 18 לחוק החוזים (תרופות) מקנה לצד להסכם פטור, במצבים של הפרת הסכם שהיא תוצאה של נסיבות שהמפר לא צפה ולא יכול היה לצפות, ושהפכו את קיום החוזה באותן נסיבות לבלתי אפשרי. זאת, בתנאי שהמפר לא יכול היה למנוע נסיבות אלה. הסעיף מעניק למפר הגנה מתביעת פיצויים או אכיפה.

דרישת היעדר הצפיות איננה פשוטה ליישום ויש הטוענים שבהתאם לדין הישראלי

"הכל צפוי". לאורך השנים, בתי המשפט לא ראו באירועי קיצון חריגים כגון מלחמה, נזקי טבע, מחלה קשה (אישית) ואפילו פטירה (במקרים מסוימים) כאירוע מסכל.

עם זאת, בשנים האחרונות התפתחו ניצנים מסוימים (הגם שמוגבלים) לאפשרות שמבחן הצפיות ירוכך בפסיקה, וישנם מקרים בהם טענת הסיכול התקבלה. נקבע שגם כאשר אירוע מסכל הוא בגדר הצפוי, יתכן שהשפעותיו על ההתקשרות החוזית אינן צפויות.

האם מגיפה היא דבר צפוי? מגיפה לכשעצמה איננה דבר בלתי צפוי (שש פעמים בעשור האחרון הכריז ארגון הבריאות העולמי על "מגיפה עולמית"). עם זאת, מגיפה עולמית אשר גורמת למגבלות תנועה חריפות ורחבות היקף במדינות רבות בעולם, ומשפיעה בצורה כה דרמטית וגורפת על אנשים ועסקים רבים כל כך, הוא מצב אשר לא זכור לפחות מזה עשרות רבות של שנים ועל כן יתכן שבתי המשפט יסברו כי מגיפתה הקורונה או איזו מהשלכותיה היו בלתי צפויות. אולם חשוב לציין שהבחינה בכל מקרה ומקרה איננה רק תוצאה של סיווג מגיפת הקורונה כאירוע בלתי צפוי אלא היא תיגזר על דרך של ניתוח יכולת הציפייה הן ביחס להתקיימותן של מכלול נסיבות המגיפה הנוגעות להסכם והן להשפעתן על אופן ויכולת הקיום של ההתחייבות החוזית הספציפית באותו מקרה.

מי שמבקש לטעון סיכול נדרש להוכיח, כאמור, שהוא לא יכול היה למנוע את הנסיבות המסכלות אף שעשה כל שביכולתו למונען ונערך כנדרש. כמו כן, עליו להראות שמגיפת הקורונה מונעת ממנו – בין באופן פיזי, בין בשל אובדן מכשיר או אמצעי ביצוע ייחודי ובין בשל מגבלה חוקית (כגון צווים או תקנות שהוצאו בשל המגיפה) – את ביצוע התחייבותו. במילים אחרות, קיומו של קושי או אי-נוחות בלבד בביצוע ההסכם לא יוכלו לבסס טענת סיכול.

מתי ניתן לדרוש התאמת חוזה לנסיבות החדשות?

מה הדין באותם מקרים בהם, בשל נסיבות של כוח עליון, אין אדם יכול למלא זמנית את ההחייבויות שלו? במצבים כאלה לא ניתן יהיה, לרוב, להעלות טענת סיכול, אולם ניתן, בנסיבות המתאימות, לעשות שימוש בעיקרון תום הלב בביצוע החוזים. מכח עיקרון זה, ניתן, במצבים מסוימים, לחייב צדדים לבצע התאמות של החוזה לנסיבות משתנות. שינוי כה דרמטי בנסיבות עשוי לחייב צד לחוזה, במקרים מסוימים, שלא לעמוד בדווקנות על זכותו החוזית אלא להסכים לביצוע שינויים והתאמות ולקיום ההסכם בדרך חלופית או במועדים שונים. בתי המשפט ביצעו לא פעם התאמות של חוזים מכח עיקרון תום הלב ודיני הפרשנות.

אולם גם גישה זו איננה חפה מקשיים. חיובו של צד לקיים את התחייבויותיו באופן שונה ממה שהוסכם בעת כריתת החוזה, היא צעד מרחיק לכת שיש בו כדי לפגוע בחופש החוזים ועל כן מחייב זהירות רבה. **סביר שלא ניתן יהיה לעשות שימוש בגישת תום הלב אם ההתאמה הנדרשת משנה את מהות ההסכם, את תכליתו ואת הגיונו הכלכלי.**

במקרים בהם המדינה היא צד להסכם, אופן ההתייחסות של בתי המשפט עשוי להיות שונה מאשר בין צדדים רגילים. זאת, הן לאור הלכת ההשתחררות (המאפשרת למדינה להשתחרר מהתחייבויות), והן בשל נטייתם של בתי המשפט להיות קשובים יותר לטענות מצד המדינה (הנתפסות, לעיתים, כמשקפות אינטרס ציבורי ושיקולי צדק רחבים).

יש להניח כי האופי הרוחבי והמקיף של מגיפת הקורונה, המשפיע באופן קיצוני על כל תחומי החיים בישראל ובעולם, יוביל את בית המשפט העליון לגיבוש מדיניות שיפוטית כוללת, המתייחסת לאופי המיוחד והחריג של מגיפה זו. אולם באופן טבעי התגבשותן של הלכות בתחום תארך זמן כאורכם של הליכים משפטיים במקומותינו. גם התערבות רגולטורית בעניין זה אפשרית.

אז איך מומלץ לחברות וגופים מסחריים לפעול בימים אלה?

בין היתר, כדאי לשים לב לנושאים הבאים:

לבצע ניתוח זיהוי הוראות מרכזיות בהסכמים מהותיים שביצוען (על ידי מי מהצדדים) עלול להיות מושפע ממגיפת הקורונה. יש לבצע ניתוח השלכות הפוטנציאליות של המגיפה בכלל ושל ההפרה הצפויה או האפשרית בפרט, ולהיערך בהתאם. יש לשקול קיומם של אמצעים חלופיים לביצוע ההתחייבות החוזית או לשקול צעדים יזומים שיש לנקוט לאור השפעות עתידיות פוטנציאליות של המגיפה. יש לאסוף מידע לגבי צפי אירועים אצל ספקים / צדדים לחוזים ולהיערך בהתאם.

לערוך בדיקה רגולטורית של התקנות, ההוראות וההנחיות של הרשויות בישראל ובמדינות רלוונטיות אחרות ותחולתן והשפעתן האפשרית על ההתקשרויות השונות.

לבחון אפשרות ל"ביצוע בקירוב" של ההסכם – כאשר לא מדובר במתן שירות אישי, ניתן לבחון אופציה לשינוי והתאמת ההסכם כך שניתן יהיה לבצעו באופן הדומה ככל האפשר למה שנקבע בהסכם, גם אם לא במדויק (בין היתר - מועדים נדחים, ביצוע חלקי, שינוי סדר הביצוע, כוח אדם חלופי, חומרי גלם ממקור אחר, אמצעי ביצוע אלטרנטיביים וכיו"ב).

לבחון אפשרות להגעה להסכמות עם הצד האחר לחוזה, לרבות לעניין התאמת החוזה או ביטולו.

לבחון פוליסות ביטוח לצורך התאמתן לסיכונים המשתנים עם התפרצות הנגיף.

כאשר אין אפשרות ביצוע מטעמי כוח עליון - על המפר להודיע כי הוא עושה שימוש בטענת סיכול או בהתניית כוח עליון. יש לשקול השלכה של העלאת טענה זו על הסכמים אחרים והתחייבויות אחרות. כך למשל, צד המבקש לפטור עצמו מקיומו של הסכם עקב כוח עליון עשוי להיות במצב בו לא יוכל להתנגד לטענה זו אם תיטען כנגדו על ידי צדדים הנדרשים לקיים התחייבויותיהם כלפיו. כמובן שיש לשמור גם על הזכות להעלות טענות אפשריות אחרות שעשויות להיוולד כתוצאה ממגיפת הקורונה. כמו כן על הצדדים להיות מודעים לכך שעשויה לחול עליהם חובה להקטנת הנזק כתוצאה מאי קיומו של ההסכם.

נקיטת הליכים משפטיים. יש לשקול ניהול הליכים משפטיים בהקדם האפשרי (כנגד מפר, כנגד נושה העומד על ביצוע החיוב בחוסר תום לב, כנגד נושה הדוחה את ביטול ההסכם ועוד).

כאשר מדובר בחתימת הסכמים חדשים, יש לשקול הכללתה של התניית כוח עליון ברורה אשר עשויה למנוע הליכים משפטיים ולהקל על הבנת חלוקת הסיכונים בין הצדדים. בהקשר זה יש לשקול: (א) הכללה של המילים: "מגיפה", "Pandemic", "Epidemic" וכיו"ב ו-(ב) התייחסות להשלכות המעשיות של המגיפה (סגר, מגבלות תנועה ושינוע, מחסור בכוח אדם או בחומרי גלם וכיו) ומידת השפעתם על יכולת קיומו של ההסכם.

בהקשר זה יש לציין כי בהסכמים הנמצאים במו"מ **לאחר התפרצות הקורונה**, יתכן שהפרשנות המשפטית בדבר היכולת לצפות אירוע כגון המגיפה והשלכותיה תהיה שונה מזו אשר תאומץ ביחס להסכמים אשר נחתמו טרם התפרצות הקורונה, שכן לגבי הסכמים אשר נמצאים במו"מ לאחר התפרצות הקורונה קשה יהיה לטעון שהצדדים לא יכולים היו לצפות מגיפה מעין זו.

ליויאן סגל, שותף
ליטיגציה ויישוב סכסוכים
03-6103190
livians@meitar.com

למידע נוסף אודות מחלקת ליטיגציה ויישוב סכסוכים במשרדנו, לחץ כאן.

מובהר, כי האמור לעיל הינו מידע כללי, אין בו התייחסות לנסיבות ועובדות ספציפיות ואין לראות בו משום חוות דעת ו/או ייעוץ משפטי לעניין קונקרטי.

להצטרפות לעדכוני לקוחות לחץ כאן

מיתר | עורכי דין
דרך אבא הלל סילבר 16, רמת גן, 5250608, ישראל | 03-6103100

[הסר](#) | [דוח כספאם](#)

נשלח באמצעות תוכנת [ActiveTrail](#)